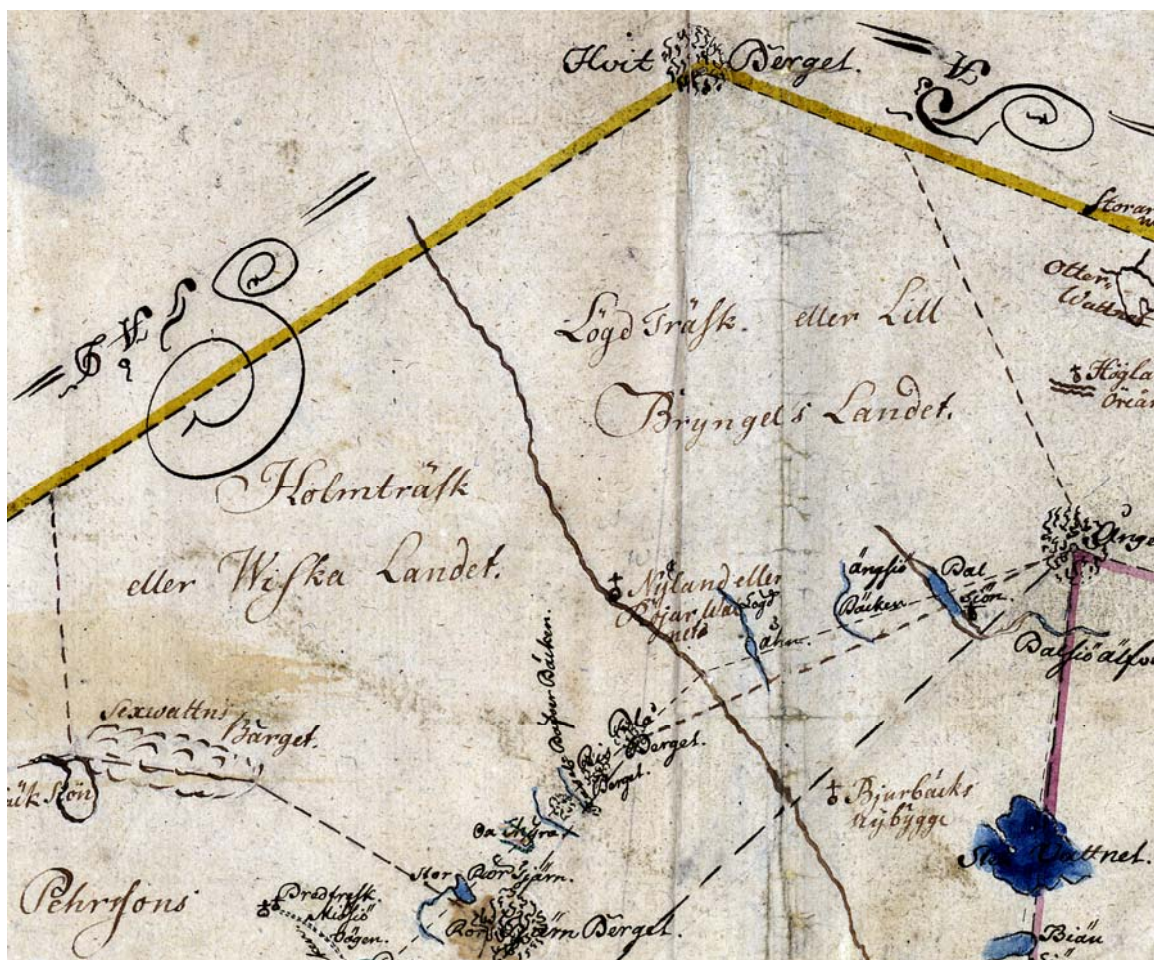

Skogssamisk närvaro kring Kärnbergets ekopark enligt historiska källor

Gudrun Norstedt

2012

Botnia-Atlantica

EUROPEISKA
UNIONEN
Europeiska regionala
utvecklingsfonden

Gränsöverskridande samarbete över fjäll och hav

Innehållsförteckning

Förord	3
Namnet Kåringberget.....	4
De första skattelängderna på 1500-talet	4
Ny skatteordning 1602.....	5
Åsele kyrkplats anläggs 1648	6
Umeå lappmark kartläggs 1671	7
Samtliga lappskatteland förtecknas 1695	8
Lappmarksgränsen utreds 1758–1765	9
Lappskatteland i Kåringbergets ekopark	10
Lögdträsklandet	11
Det skogssamiska nyttjandet av Lögdalandet bör ha upphört ca 1800.....	12
Viskalandet	13
Det skogssamiska nyttjandet på Viskalandet pågick kanske till 1835	15
Nybyggen i närheten av ekoparken	16
Abborrtjärnliden i Lycksele lappmark.....	16
Andra nybyggen	16
Fjällsamisk närvaro.....	17
Slutsatser.....	18
Källor och använda bearbetningar	19
Källor	19
Tryckta och otryckta bearbetningar	19

Förord

Inom ramen för projekt KING (Kulturarvet i nordskandinaviska gammelskogar) kommer kulturlämningar att inventeras inom ekoparken Käringberget i Fredrika och Bjurholms kommuner i Västerbottens län. Det är ett område som fram till mitten av 1700-talet helt och hållet var samiskt land, i första hand skogssamiskt. Det första kända nybygget i närområdet, Övre Nyland i Bjurholms kommun, anlades omkring 1742 av inflyttare från Hummelholm. Inga ytterligare nybyggen tillkom förrän samer från trakten 1762 tog upp Lögda i vad som skulle bli Fredrika socken. Därefter tog kolonisationen fart. Även om många av nybyggarna var samer skedde också en stor inflyttning. Den homogent samiska befolkningen blandades upp och kom snart att uppfattas som svensk. Efter 1820 finns inga ”lappar” registrerade i Fredrikas husförhörlängder.

Under historisk tid, fram till mitten av 1700-talet, torde alltså kulturpåverkan inom ekoparken i första hand ha kommit från områdets skogssamiska befolkning. Viss påverkan kan också ha skett av bönder från kustlandet som åtminstone under 1500-talet hade fiskevatten i närheten, samt fjällsamer som vintertid flyttat hit med sina renar. Men eftersom skogssamerna fanns här året runt och sannolikt hade fasta vistesplatser bör de ha stått för den huvudsakliga påverkan.

Som ett underlag för inventeringarna av kulturlämningar inom Käringbergets ekopark har därför fakta om den skogssamiska närvaron i området eftersökts i olika historiska källor. Resultatet presenteras i denna rapport.

Obbola i augusti 2012

Guðrún Norstedt

Namnet Käringberget

Käringberget torde tidigare ha haft ett samiskt namn. Vilket detta namn var är okänt, eftersom det saknas kartor från tiden före kolonisationen. Ett intressant faktum är dock att ett annat nutida *Käringberget* i Västerbottens län, beläget nordväst om Lomselenäs i Sorsele kommun, på 1600-talet hette *Ackaniönes*. Inte långt därifrån ligger en sjö som då kallades *Acka Jauri*, men som på dagens kartor får heta *Käringträsket*. I Norge, nära gränsen mot Sverige, återfinns också Kjerringfjellet, som på 1600-talet hette *Ackan niarch*.¹

Det samiska ordet *áhkká* betyder gumma eller käring. Vad som gör namnet intressant är att det som bergnamn ofta har en mytisk bakgrund och förekommer i samband med heliga platser.² Samuel Rheen skrev på 1670-talet om samerna: ”Var och en släkt eller familj har sitt besynnerliga [=särskilda] offerberg”.³ Var kanske Käringberget ett av dessa offerberg?

De första skattelängderna på 1500-talet

Käringbergets ekopark ligger på ömse sidor om gränsen mellan Åsele lappmark och Ångermanland. På 1500-talet fanns ingen sådan gräns, utan det som senare kom att bli Åsele lappmark räknades som en del av Ångermanland. I 1500-talets fogderäkenskaper omnämns samerna i området som ”lapparne uti Ångermanneland”, ”skattelappar, som under Ångermanland liggandes äro” eller liknande.⁴ Detta område sträckte sig upp till trakten av Kultsjön och omfattade således inte fjällen (Figur 1). Det var ett skogssamiskt område.

Till skillnad från i de nordligare lappmarkerna var birkarlar inte verksamma i Umeå och Ångermannanna lappmarker. Här var samerna *konungslappar* som skattade direkt till svenska kronans fogdar.⁵ Lappskatten från de två sydligaste lappmarkerna finns därför med i kronans dokumentation redan från 1500-talets första hälft, dock utan närmare angivelse av vare sig skattebetalarnas namn eller vilka områden de brukade. I början av 1530-talet uppgick den årliga lappskatten i Ångermanland till 40 mårdskinn och tio älghudar.⁶

Vid mitten av 1500-talet tog Gustav Vasa greppet över skatteuppbörden i samtliga lappmarker och införde särskilda lappfogdar. Skatterna fick en alltmer individuell prägel och förteckningar upprättades över skattebetalarna. Det innebär att man hädanefter kan se hur många skattebetalare som fanns och vad de hette. År 1555 fanns i Ångermanland 15 skattelappar av vilka tio erlade tre mårdskinn, fyra skattade två mårdskinn och en skattade ett mårdskinn.⁷

Ungefär samtidigt lade Gustav Vasa en skatt på ”träskfisket”, böndernas hävdvunna fiske i sjöar som ofta kunde vara belägna långt hemifrån. De fiskeregister som han och hans efterträdare lät upprätta är de historiska källor som först nämner området kring Käringbergets ekopark. Av fiskeregistren för Ångermanland från åren 1559–75 framgår att bönder från Agnäs och Nordsjö fiskade i *Lijgdaträsk* (Lögdasjön), bönder från Brattsbacka i *Vijszträsk* (Viskasjön) och bönder från Nyåker och Orrböle i *Holmsjön*.⁸ Det är fullt möjligt att det samtidigt fanns skattebetalande samer i samma område, men deras hemvist är inte närmare preciserad i lappskattelängderna.

¹ Norstedt (2011), s. 198.

² Collinder (1964), s. 45–46.

³ Rheen (1897), s. 40.

⁴ Westin (1935), s. 113.

⁵ Almquist (1919), s. 329.

⁶ Gustafsson (1979), s. 131.

⁷ Gustafsson (1979), s. 133–134.

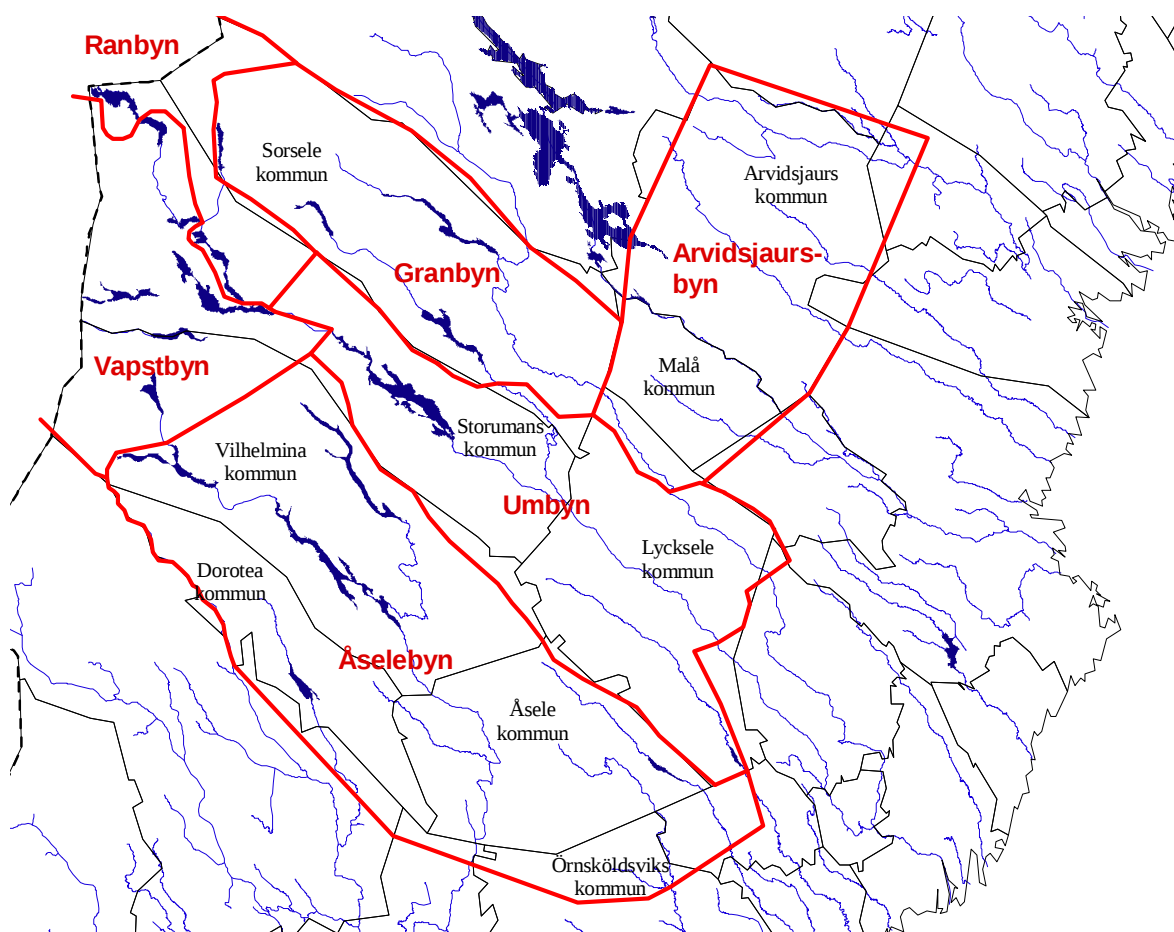
⁸ Lundkvist (1962), s. 83; Gustafsson (1979), s. 138.

Ny skatteordning 1602

År 1602 utfärdade hertig Karl en ny ordning för ”den skatt lapparna utgöra skola” och stadgade att ett register skulle upprättas över alla som bodde i lappmarkerna. Man skulle skriva upp hur många sjöar och vattendrag som fanns i varje lappmark och vilka som hittills brukat dem.⁹ Lappfogden Karl Unesson gav sig följaktligen i kast med att upprätta ett sådant register för ”Umeå och Ångermanne lappar” (för övriga lappmarker blev det aldrig gjort). I registret är alla skattebetalande samer samlade under rubriker som anger ett slags översiktliga hemområden, vilket innebär att man för första gången får mer detaljerad geografisk information om befolkningen i området. En av rubrikerna lyder: ”En Lithen Elf hether Lipan Löper millan Wmå och Ångerman ån genom Nordmaningh”. Rimligen handlar detta om området kring Lögdeälven. I detta område fanns, enligt förteckningen, fyra samiska hushåll:¹⁰

- Ture Olsson, med hustru, en son och tre döttrar, 13 renar och två fisketräsk.
- Anders Olosson, med hustru och två döttrar, 17 renar och fyra fisketräsk.
- Lasse Jönsson, med mor, en bror och två döttrar, fyra renar och fyra fisketräsk.
- Sulle Stefansson, med hustru, två sönder och en dotter, inga renar men tre fisketräsk.

Befolkningen i området var uppenbarligen mycket gles och renskötseln var av blygsammaste slag. Sjöarna – fisketräskan – var de viktigaste tillgångarna.

Figur 1. Lappbyarna i Västerbottens län som de såg ut under 1600-talet. Åselebyn motsvarar den gamla Ångermannalappmark.

⁹ Waaranen (1863), s. 276f.

¹⁰ Rannsakningslängd upprättad av lappfogden Karl Unesson 1602.

Åsele kyrkplats anläggs 1648

När Lycksele kyrkplats inrättades 1607 kom "Ångermanna lappar" för en tid att räknas till Umeå eller Lycksele lappmark. De avskildes på nytt 1648, när drottning Kristina lät uppföra en kyrka i Åsele. Därefter har samerna i området kring Karingberget alltid hört till Åsele lappmark.

Merparten av de svenska lappmarkerna var redan i de tidigaste historiska källorna indelade i så kallade lappbyar. De kan ha varit en struktur som fanns i det samiska samhället innan det hade påverkats av den svenska kronans påbud, men mycket litet är känt om detta. När det gäller Ångermanna lappmark hade dock bybegreppet inte använts. Först sedan Åsele kyrkplats hade anlagts infördes rubriken "Åselebyn" i skattelängderna. Den omfattade då hela den gamla Ångermanna lappmark (Figur 1).

Trots att samerna fått egna kyrkor och församlingspräster blev det inte omedelbart någon ordning på kyrkbokföringen. I varje fall finns inga kyrkböcker bevarade från 1600-talet från vare sig Lycksele eller Åsele. Källmaterialet inskränker sig därför även under större delen av detta århundrade till skattelängder, som bara innehåller skattebetalarnas namn men inga närmare geografiska upplysningar. Inte heller finns några kartor att ta till. Den bästa kartan från perioden är Andreas Bureus Nordenkarta, som när det gäller Lappland går tillbaka på hans karta från 1611. Där kan man visserligen återfinna Lögdeälven, men den är inte namn-given och någon annan information om detta område finns inte heller (Figur 2).

Figur 2. Andreas Bureus karta över Skandinavien från 1632, som går tillbaka på hans karta över Nordkalotten från 1611. Där finns föga information om Umeås och Ångermanlands lappmarker. Att Ångermanälven (Angermannus flo) nådde ända upp till fjällkedjan var uppenbarligen känt. Mellan Umeälven (Uma flu) och Ångermanälven återfinns Lögdeälven (söder om Nordmaling) och Gideälven (söder om Grundsunda). I inlandet syns dock inga kartecken eller ortnamn. Lappmarken var ett utforskat land.

Umeå lappmark kartläggs 1671

Johan Graan, som 1653 tillträdde som landshövding över det väldiga Västerbottens län, tyckte att de bristande kunskaperna om lappmarkerna och deras resurser var otillfredsställande. Därför skickade han 1671 ut en liten expedition, bestående av lantmätaren Jonas Persson Gedda och notarien Anders Olofsson Holm, för att kartlägga och beskriva Umeå lappmark. Tanken var att motsvarande arbete skulle genomföras i samtliga lappmarker, men längre än till Umeå lappmark kom man inte. Området kring Käringberget blev således inte kartlagt. Umeå lappmark och Ångermanna lappmark har dock en gemensam historia och torde inte ha skilt sig åt i några avgörande bemärkelser 1671.

Av Geddas karta framgår att samerna hade delat upp hela lappmarken mellan sig i olika land, som ofta brukar kallas för lapps katteland. Varje land brukades av ett hushåll. Notarie Holms beskrivning till Geddas karta ger tyvärr inte många detaljer om samernas liv, men genom att komplettera med andra samtida källor kan man dra slutsatsen att skogssamerna i Umeå lappmark främst levde av fiske och vildrensjakt. Tamrenskötsel förekom, men i begränsad omfattning, främst med mjölk- och dragdjur. Skogssamerna levde året runt inom sina land och flyttade runt mellan olika fasta visten, där det fanns timmerkåtor och förrådsbyggnader.¹¹

Käringbergets ekopark ligger alldeles intill det område som Gedda och Holm kartlade. Det angränsande landet kallades för Mårdberg (Figur 3) och beskrevs av notarie Holm på bland annat följande sätt:

”Vad i gemen detta landet Mårdberg (...) vidkommer (...), så är det i anseende till djurfånget ett av de bästa land som i Lappmarken vara kan för dess bekvämlighets skull, i det att där är stora tallhedar, otaliga berg och stora granskogar ibland, där som vildrenar i stor myckenhet haver sitt tillhåll, både vinter och sommar. Bäver finnes och fångas uti bäckarna som löper utur träskan och neder till Örån, björnar, vargar, rävar, mårdar, lekatter, ekorre och fågel finnes i detta landet i tämmelig ymnighet”.¹² Denna beskrivning torde åtminstone delvis vara giltig även för området kring Käringberget.

Figur 3. Mårdbergslandet på Geddas karta låg omedelbart öster om Käringbergets ekopark. Sjön Maddemo Jauri, som syns i kartans vänstra del, torde vara Vargträsket. Berget Seibe Kywylch har inte säkert kunnat identifieras.

¹¹ Norstedt (2011), s. 36–41.

¹² Norstedt (2011), s. 89.

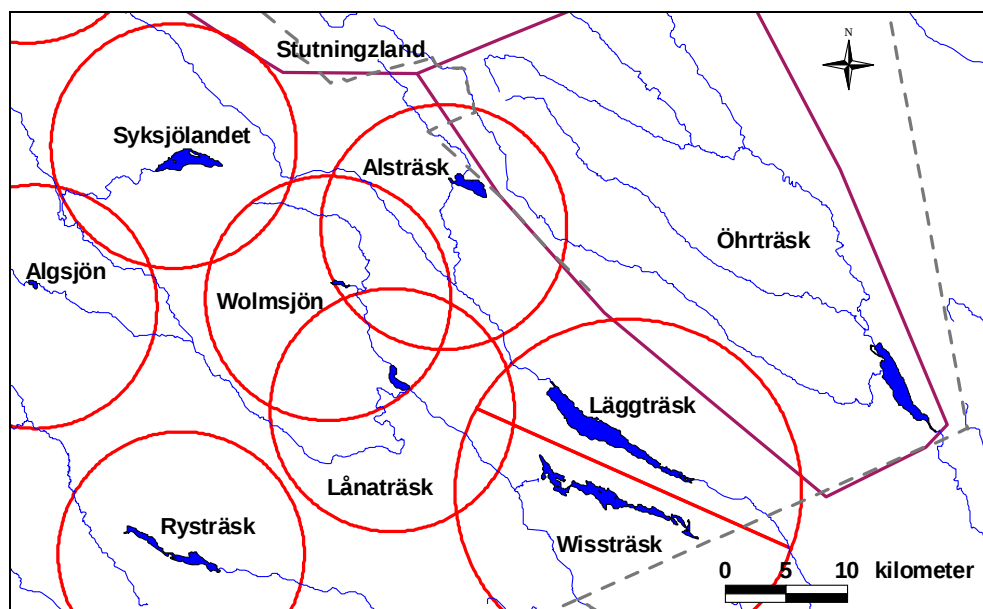
Samtliga lappskatteland förtecknas 1695

År 1695 träder området kring Karingberget tydligare fram ur historien. Detta år införde Karl XI en ny skatteordning som innebar att varje lappby skulle skattläggas för en klumpsumma i pengar. Området ingick då i Åseleby, alltså Åsele lappmark – som nu omfattade den södra delen av den gamla Vapstbyn och alltså sträckte sig hela vägen upp till fjällen.

Skattläggningen skulle införas genom upprättande av en jordebok där alla skattebetalares land skulle förtecknas tillsammans med namnet på det land som var och en brukade.¹³ För första gången får vi alltså en klar geografisk koppling mellan person och område i Åsele lappmark. När det gäller området kring Karingberget finner vi två geografiska namn: *Läggträsk* (Lögdasjön) samt *Vissträsk* (Viskasjön) med var sin skattebetalare.

Rimligen förfogade skattelapparna inte bara över dessa sjöar utan över flera vatten och stora landområden i omgivningarna. Jonas Persson Geddas karta över Umeå lappmark visar tydligt att så var fallet där, och det finns ingen anledning att anta att det var annorlunda i Åsele lappmark. Geddas karta visar också att lappskattelanden hade mycket olika storlek. Störst var det ovannämnda landet Mårdberg, som i 1695 års jordebok kallas för Örträsk. Det var 4,5 mil långt och 2,5 mil brett, nästan 1 000 km². Det minsta landet, beläget väster om Sorsele, mätte ungefär 12x12 km (148 km²). I genomsnitt omfattade landen i Umeå lappmark 400–500 km², vilket motsvarar cirklar med en diameter på 22–25 km.¹⁴

I Åsele lappmark genomfördes aldrig någon motsvarande kartläggning, vilket innebär att landens exakta utsträckning är oviss. Man kan dock få ett begrepp om landens fördelning genom att schematiskt återge de land som tas upp i 1695 års jordebok. Om man låter varje land få uppta en yta på 400 km² – ungefär motsvarande genomsnittet för Lycksele lappmark – blir det ganska trångt i området kring Karingberget. Landen i den här delen av Åsele lappmark måste ha varit små i förhållande till landen i Lycksele lappmark, i synnerhet jämfört med det jättelika, angränsande Örträsklandet (Figur 4).

Figur 4. De land som nämns under Åseleby i 1695 års jordebok återges här schematiskt som cirklar (eller halvcirklar) kring de sjöar som givit namn åt landen. Varje område är ungefär 400 km², vilket var den genomsnittliga landstorleken på Geddas karta över Umeå (Lycksele) lappmark från 1671. För landen Öhrträsk (=Mårdberg) och Stutningzland (Stöttingsland) i Lycksele lappmark återges gränserna i enlighet med Geddas karta.

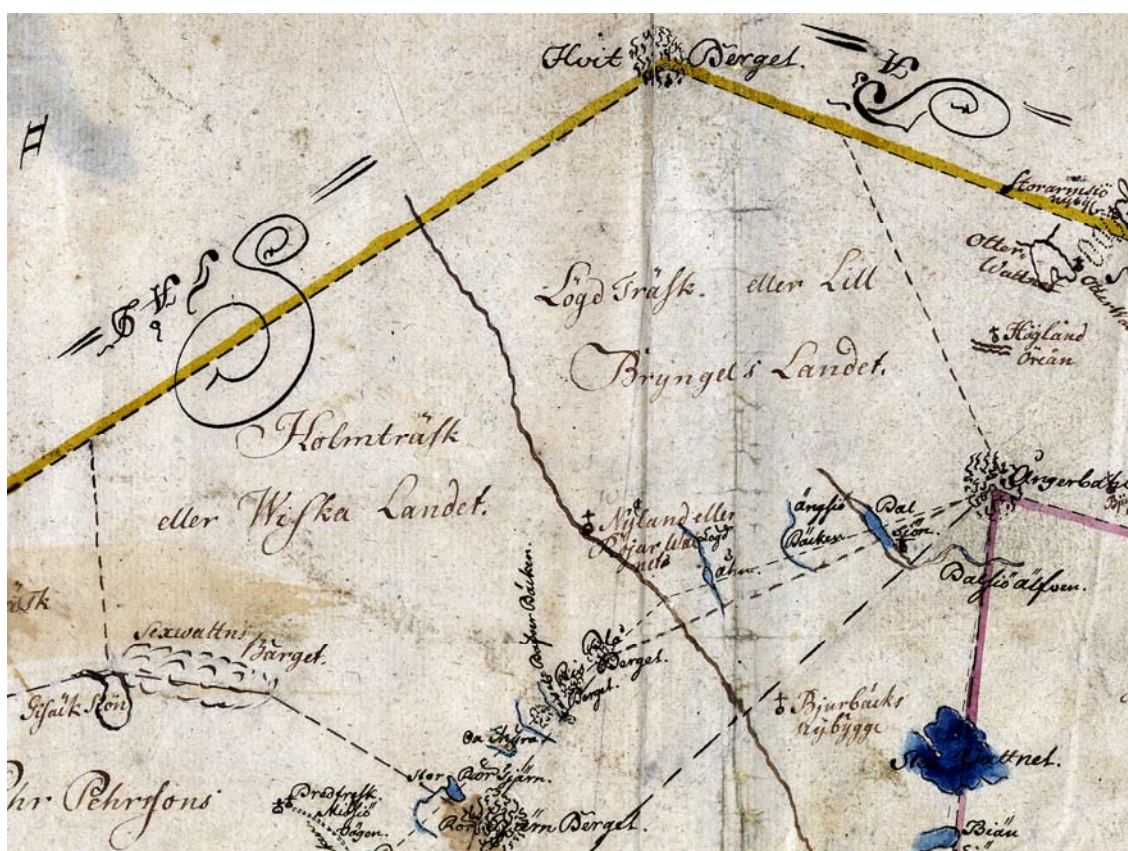
¹³ Jordebok för lappmarkerna 1695.

¹⁴ Norstedt (2011).

Lappmarksgränsen utreds 1758–1765

Några egentliga kartor över området fanns alltså fortfarande inte. Först när en råskillnadsdeputation 1758–1765 utredde gränsförhållandena mellan Ångermanland och Åsele lappmark upprättades en karta som även visar lappskatteländen i Åsele lappmark. Dock berör kartan bara det omtvistade området, som helt och hållet var beläget söder om den nuvarande lappmarksgränsen (Figur 5). Kartan visar tydligt att lappskatteländen ännu vid mitten av 1700-talet sträckte sig en bra bit ned i exempelvis Bjurholms kommun.¹⁵

Kartans återgivning av lappskatteländen i nuvarande Bjurholms kommun kompletteras av uppgifter som lämnades till deputationen av ett vittne, Håkan Håkansson Örman, bonde i Örträsk. Angående ”lapplandet Lagträsk” säger han att det ligger ”på västra sidan om Ångerbälen intill det så kallade Blåberget i Åsele Lappmark”, vilket innebär att det sträckte sig en bit väster om Lögdeälven.¹⁶ Håkan Håkansson säger ingenting om Viskalandet, men kartan visar att det tog vid på Blåberget och fortsatte västerut till Sexvattenberget (nu: Sexberget) norr om Bredträsk och Rörtjärnberget (nu: Rördtjärnliden) öster om Bredträsk.

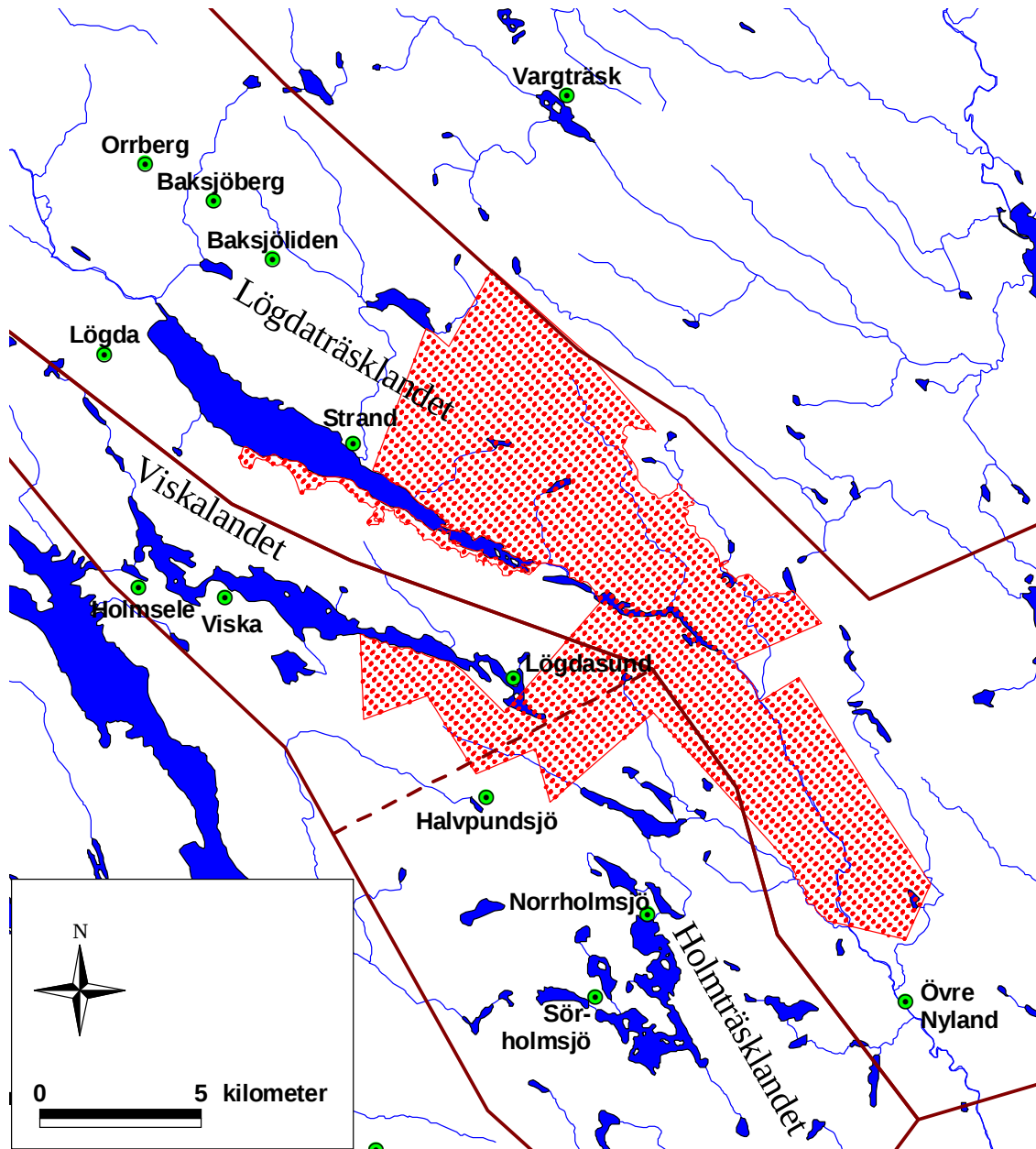
Figur 5. Utsnitt av den långa karta som fungerade som underlag för råskillnadsdeputationens förhandlingar om fastställandet av gränsen mellan Ångermanland och Åsele lappmark. Kartan ritades av lantmätare efter flera månaders fältarbete åren 1758–1763. Den gula linjen är Ångermanlands pretentionslinje, som så småningom fastställdes som landskapsgräns och som i sin sträckning fram till Vitberget ännu är gällande lappmarks- och kommungräns. Den rödaktiga linjen är Västerbottens pretentionslinje. Av kartan verkar det som om Lill-Bryngelslandet skulle ha varit ett annat namn för Lögdräsklandet, men av protokollen framgår att detta var två olika land. I samtida skattelängder förekommer Bryngelslandet under Lycksele lappmark och Lögdräsklandet under Åsele lappmark.

¹⁵ Norstedt & Norstedt (2007), s. 24–25.

¹⁶ Protokoll från Råskillnadsdeputationens sammanträde i Hörnäs 7 juli 1764.

Lappskatteland i Käringbergets ekopark

Även om råskillnadsdeputationens karta egentligen bara berör den del av Käringbergets ekopark som ligger nedanför lappmarksgränsen är den tillräckligt exakt för att man ska kunna dra slutsatsen att de land som kan ha berört ekoparken är de två som nämns ovan, alltså Lögdräsklandet och Viskalandet (vilket, som vi ska se, senare delades i Viskalandet och Holmträsklandet). Vi ska därför titta närmare på dessa land och gå igenom vad vi vet om deras innehavare och deras historia (Figur 6).

Figur 6. Käringbergets ekopark (rött raster) berör två gamla lappskatteland: Lögdräsklandet och Viskalandet. Det sistnämnda delades under andra halvan av 1700-talet i Viskalandet och Holmträsklandet. Gränserna mellan landen är högst ungefärliga.

Lögdräsklandet

Den förste kände innehavaren av Lögdräsklandet är Ingel Persson, som i 1695 års jordebok anges som innehavare av Laggträsk. För detta erlade han tre silverdaler i skatt, vilket var det vanligaste beloppet i Åsele lappmark.¹⁷ Efter honom stannade landet inom en och samma familj åtminstone fram till början av 1800-talet (Figur 7). Under 1700-talets första decennier gick Ingel Perssons söner Bryngel och Per in som skattebetalare. Om Pers familjesituation är inget känt, men Bryngel fick en son som hette Lars och som blev skattebetalare tillsammans med honom omkring 1730.¹⁸

År 1741 upprättades en mantalslängd över Åsele lappmark. Den ska utgöra en förteckning över samtliga hushåll, alltså inte enbart de skattebetalande. För varje hushåll anges också hur många familjemedlemmar som ingår. Bryngel Ingelsson finns med i listan tillsammans med sin hustru. I hans hushåll finns också en vuxen son och en sonhustru – sannolikt Lars Bryngelsson och hans hustru. Dessutom ingår en vuxen dotter, förmodligen Maria Bryngelsdotter, samt två gossar och en flicka under 15 år. Småttingarna torde vara Lars Bryngelssons, eftersom han fått sonen Bryngel 1736, sonen Per 1739 och dottern Cecilia 1740. Några drängar eller pigor fanns inte. Hela hushållet bestod alltså av åtta personer. Något annat av hushållen i mantalslängden har inte kunnat knytas till Lögdräsklandet.¹⁹

Arton år senare, 1759, upprättades en ny mantalslängd. Där saknas Bryngel Ingelsson och hans hustru. Troligen är de båda döda. I stället anges Lars Bryngelsson som ensam innehavare av Laggträsklandet, och i hans hushåll ingick då hustrun, en vuxen son och en vuxen dotter. Dottern bör liksom tidigare ha varit Cecilia, och sonen torde ha varit Per eftersom äldste sonen Bryngel har bokförts separat. I hans hushåll ingick förutom hustrun tre små barn. Inget av hushållen hade någon piga eller dräng. Totalt verkar det alltså ha levt nio personer på Lögdräsklandet 1759.²⁰

Vid den tidpunkten hade ett nybygge tillkommit i den nedersta delen av Laggträsklandet, söder om nuvarande lappmarksgränsen. Det var Övre Nyland, ursprungligen kallat Röjervattnet, som upptogs 1742 av Anders Pålsson från Hummelholm och Elisabet Enoksdotter från Österbotten.²¹ Inget är känt om hur skattelandets innehavare ställde sig till nybyggarnas ankomst.

De nordligare delarna av landet genomgick under andra halvan av 1700-talet en inre kolonisation genom Lars Bryngelssons tre barn, Bryngel, Per och Cecilia. Både Bryngel och Per gifte sig med flickor från nybyggarfamiljer, och båda tog under 1760-talets första år upp nybyggen på Åkernäset vid Stora Lögdasjön. Några år senare flyttades gårdsstället högre upp på liden, där Lögda by har legat sedan dess. När ägorna 1785 delades mellan bröderna konstaterades det i syneprotokollet att båda "äro lappfödda personer och mycket dugliga arbetare".²² System Cecilia gifte sig med samnen Olof Larsson från det närbelägna Stöttingslandet på Lyckselesidan och tycks med honom ha tagit upp nybygget Orrberg en bit norr om Lögda.²³

¹⁷ Jordebok för lappmarkerna 1695.

¹⁸ Uppbördsböcker för Åsele lappmark 1695–1730.

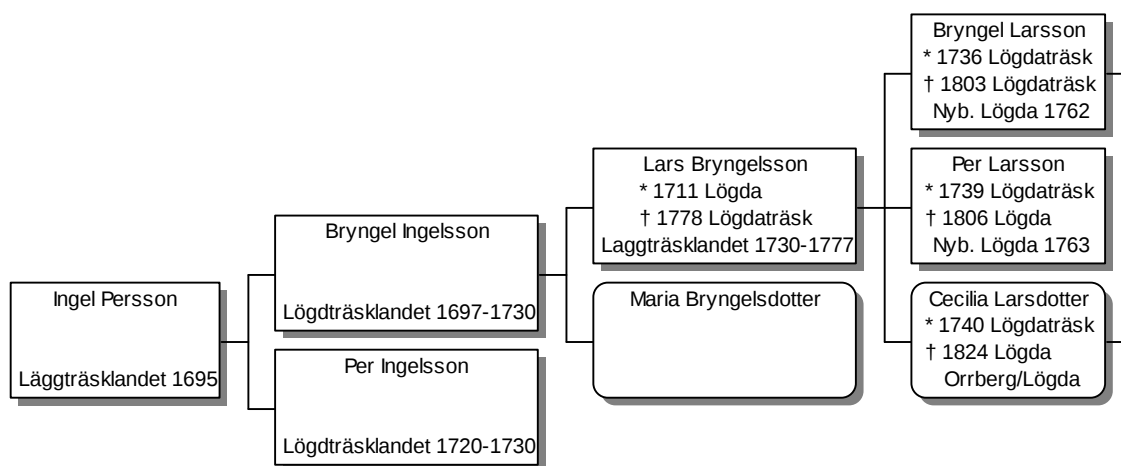
¹⁹ Mantalslängd för lappmarkerna 1741.

²⁰ Mantalslängd för Åsele lappmark 1759.

²¹ Lundkvist (1962), s. 570–571.

²² Forsgren (1962), s. 7–10; Lundkvist (1973), s. 346–347.

²³ Lundkvist (1973), s. 361–362.

Figur 7. Ingel Perssons efterkommande på Lögdräsklandet. I den fjärde generationen, längst till höger, erlades lappskatten för landet av Cecilia Larssons make Olof. Trots att de blev nybyggare behöll de alltså skattelandet. Omkring 1820 tog Lögda och Orrbergs byamän över som skattebetalare. Släktskapsförhållanden samt födelse- och dödsår har hämtats från Lundström (2011); uppgifter om skatt från olika uppbördsböcker.

Nybyggeskolonisationen på den del av Lögdräsklandet som nu ligger inom Åsele kommun initierades alltså av barn till den samiske landinnehavaren. Själva lappskattelandet behölls av Lars Bryngelsson och Olof Larsson som betalade skatt för det till i början av 1800-talet. År 1820 övertogs lappskatten av Lögda och Orrbergs byamän, som fortsatte att betala den åtminstone fram till 1834.²⁴

Det skogssamiska nyttjandet av Lögdalandet bör ha upphört ca 1800

Nybyggjarbrödernas far, Lars Bryngelsson (1711–1778), blev själv aldrig nybyggare utan stod in i det sista registrerad som ”lapp” på Lögdräsklandet i husförhörlängden. Det gör att man kan tro att han så länge han orkade levde på gammalt skogssamiskt vis, alltså halvnomadiskt flyttande med sin familj mellan olika fasta visten inom landet, med fiske, jakt och viss renskötsel som näringar. En uppgift som återkommer i flera hembygdsböcker gör gällande att Lars Bryngelsson skulle ha haft nio renvallar dit han förde sina renkor när de skulle mjölkas.²⁵ Om detta är sant vet man inte. I handlingar där sönerns ägor i Lögda beskrivs letar man förgäves efter uppgifter om lappvallar och andra traditionsbundna platser.²⁶

Lars Bryngelssons söner Bryngel och Per gifte sig med nybyggardöttrar utan känt samiskt påbrå. De ägnade sig också med stor energi åt sina nybyggen och blev riktigt välmående bönder. De kan knappast ha haft tid att utöva gamla skogssamiska näringar i någon större utsträckning. Deras efterkommande tycks också helt och hållet ha betraktats som svenska bönder.

Annorlunda är det med deras syster Cecilia. Hon gifte sig med samnen Olof Larsson (1750–1788) från det närbelägna Stöttingslandet i Lycksele lappmark. Olof står jämte svärfadern under rubriken Lögdräsklandet i husförhörlängden,²⁷ och när svärfadern försvinner står Olof kvar med sin familj.²⁸ Lars Bryngelssons söner räknas däremot till

²⁴ Uppbördsböcker för lappmarkerna 1774–1834.

²⁵ Möllman-Palmgren (1932).

²⁶ Forsgren (1962), s. 9–12.

²⁷ Kyrkoarkiv Åsele AI:1, s. 46.

²⁸ Kyrkoarkiv Åsele AI:2, s. 250.

böndernas krets och återfinns under Lögda by. Visserligen var även Olof Larsson och Cecilia Larsdotter nybyggare – i Orrberg – men de var aldrig lika framgångsrika som släktingarna i Lögda. Det kan därför mycket väl tänkas att Olof och Cecilia ägnade en del av sin tid åt traditionella samiska näringar som fiske och jakt, kanske även renskötsel, och att de kanske också fortsatte att utnyttja gamla visten inom Lögdaträsklandet.

Om Cecilia har prästen i husförhörlängden för 1811–1820 noterat att hon läser Luthers katekes utantill, men bara på lapska. Den noteringen återfinns bara vid sex personer i Fredrika socken vid denna tid och indikerar att Cecilia och hennes familj höll hårdare fast vid det samiska än vad hennes bröder gjorde.

Efter henne var det dock slut. Ingenting tyder på att Cecilias barn skulle ha fortsatt att ägna sig åt traditionella samiska näringar, vare sig inom eller utom Lögdaträsklandet. Olofs och Cecilias dotter Brita, som gifte sig med en same, blev nybyggare i Häggsjö. Sonen Lars tog över i Orrberg, men flyttade till Sidensjö med sin hustru 1804. Sonen Olof blev fosterson hos morbrodern Per Larsson i Lögda och efterträdde honom som bonde, för att senare dra vidare till Norrholmsjö.

Efter Olof Larssons död 1788, eller senast efter Cecilia Larsdotters död 1824, är det alltså svårt att se vilka som skulle ha kunnat utöva ett traditionellt skogssamiskt näringsliv inom Lögdaträsklandet och ge upphov till skogssamiska kulturlämningar.

Viskalandet

Den förste kände innehavaren av Viskalandet är Hans Nilsson, som i 1695 års jordebok anges som innehavare av Wissträsk. För detta erlade han fyra och en halv silverdaler i skatt. Det var ett mycket högt belopp: i Åsele lappmark var det bara tre av 40 skattelappar som betalade mer än fyra daler.²⁹ Hans Nilsson måste alltså ha hört till de mer välbeställda inom lappmarken.

I början av 1700-talet gick Hans Nilssons son Erik in som skattebetalare. Sedan denne avlidit omkring 1722 betalade änkan skatten några år, innan sonen Hans Eriksson Fjäderholm och dennes bror Lars Eriksson var gamla nog att ta över (Figur 8).

I 1741 års mantalslängd anges Lars Eriksson som skattande på Viskalandet. I hans hushåll ingick hustrun samt en gosse och två flickor under 15 år. Drängar eller pigor fanns inte. Hushållet bestod alltså av fem personer. Brodern Hans Eriksson Fjäderholm återfinns bland de samer som av en eller annan anledning inte betalade skatt. Han hade hunnit bli änpling men hade två gossar under 15 år. Det verkar troligt att även han fanns på Viskalandet. Den totala befolkningen på landet uppgick således till åtta personer.³⁰

I 1759 års mantalslängd finns Lars Eriksson med som skattelapp på Pisträsklandet, vilket torde vara detsamma som Viskalandet. I hushållet fanns, förutom hustrun, en vuxen son, en vuxen dotter och ett barn – totalt fem personer. Dessutom finns en Per Persson på samma land, men eftersom han senare alltid figurerar som innehavare av Tällvattenlandet – som inte finns med i denna mantalslängd – kan man nästan utgå från att uppgiften är felaktig.³¹

I 1759 års mantalslängd uppträder emellertid ett nytt land av intresse: Holmträsk. På råskillnadsdeputationens långa karta från samma tid återfinns vi ”Holmträsk eller Wiska Landet”.³² Eftersom båda dessa landsnamn därefter figurerar parallellt i uppbördsböckerna verkar det som om det gamla Vissträsklandet delats upp i två delar.

Som innehavare av Holmträsklandet anges 1759 Jon Larsson. Jon Larsson var same men hade ingen känd koppling till de andra familjerna i området. Han sägs ha kommit från Lycksele och hade under en period rört sig inom Nordmalings socken.³³ Hans hustru var född

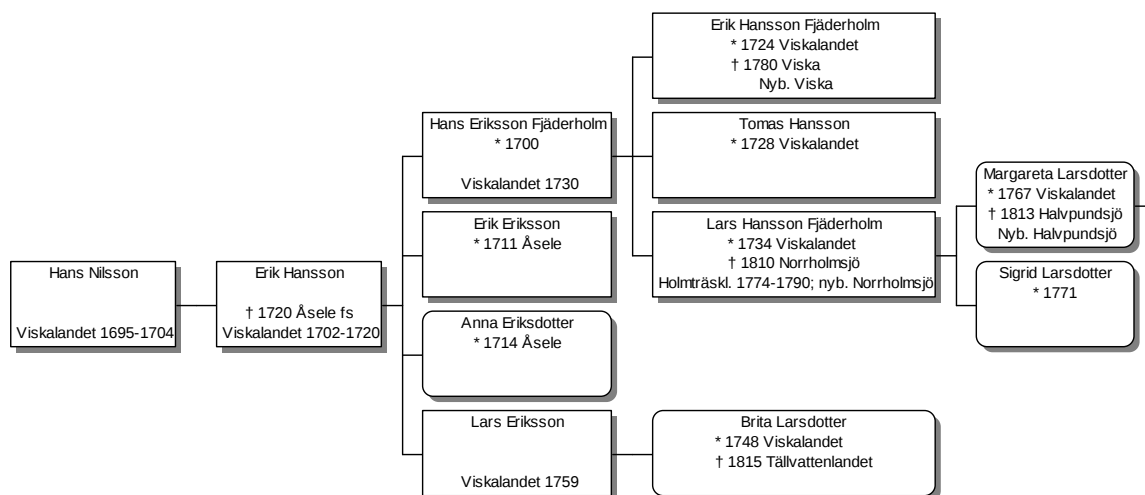
²⁹ Jordebok för lappmarkerna 1695.

³⁰ Mantalslängd för lappmarkerna 1741.

³¹ Mantalslängd för Åsele lappmark 1759.

³² Avritning utav de...

³³ Lundkvist (1973), s. 282.

Figur 8. Den förste kände innehavaren av Viskalandet, Hans Nilsson, och hans efterkommande. Inom landet grundades nybygget Viska (Fredrika), Norrholmsjö och Halvpundsjö av hans ättlingar. Samtidigt behölls lappskattelanden också länge inom familjen. Nils Larsson och Lars Larsson, som nämns i texten, skulle mycket väl kunna vara söner till Lars Eriksson, men detta har inte kunnat bekräftas. Släktskapsförhållanden samt födelse- och dödsår har hämtats från Lundström (2011); uppgifter om skatt från olika uppbördsböcker.

i Ranbyn i Sorsele.³⁴ Hur han hade kommit att bli skattelapp på Holmträsklandet är inte känt. 1759 års mantalslängd visar att Jon Larsson hade ett stort hushåll med både mor, far, en vuxen son och en vuxen dotter (alternativt ett vuxet barn med maka/make) och tre små barn – totalt nio personer.³⁵

Ungefär samtidigt som det gamla Viskalandet delades upp etablerades nybyggen på båda landdelarna – i Viska (nuvarande Fredrika) och i Sörholmsjö. Nybyggaren i Viska (Visträsk) hette Erik Hansson och var son till den tidigare nämnde Hans Eriksson Fjäderholm. Han inledde sin yrkeskarriär med att tjäna på olika platser, bland annat i Hälsingland, men återvände hem tillsammans med hustrun Märta Ersdotter. Han hade träffat henne i Hälsingland men hon var av finsk nybyggarfamilj från Lomsjö väster om Åsele.³⁶ Tillsammans upptog de nybygget Visträsk 1763.³⁷

En annan same vid namn Lars Larsson (vars släkttillhörighet inte är känd) fick 1766 tillstånd att ta upp ett andra hemman i Viska, men det blev inte mycket med det projektet. År 1770 sålde Lars Larsson sin insyning till Olof Svensson från Åsele. Efter hans död 1772 gifte änkan Lisa Larsdotter om sig med Daniel Nilsson från Svanavattnet.³⁸ Daniel Nilsson betalade också lappskatten för landet, i slutet av 1770-talet tillsammans med samnen Nils Larsson. Denne försvann dock som skattebetalare efter bara några år och Daniel Nilsson blev 1780 åter ensam skattebetalare för Viskalandet. Efter 1790 anges Viska byamän som skattebetalare.³⁹

Nybygget Sörholmsjö (då kallat Holmsjö) tycks ha upptagits ungefär samtidigt som nybygget Viska, men det är oklart av vem. Kanske var det Jon Larssons son Pål, kanske hans dotter Katarina som hade gift sig med finnen Erik Tomasson från Mjösjöby. Det var dock till

³⁴ Lundström (2011).

³⁵ Avritning utav de...

³⁶ Kyrkoarkiv Fredrika F:1, s. 19.

³⁷ Uppbördsbok Åsele lappmark 1774.

³⁸ *Boken om Wiska* (1982), s. 6–7.

³⁹ Uppbördsböcker för lappmarkerna 1774–1834.

en början snabb omsättning på Sörholmsjö nybygge – som upptogs under namnet Holmsjölandet – och de som slutligen bosatte sig där hade ingen känd samisk anknytning.⁴⁰

Själva lappskattelandet Holmträsk förblev däremot i samisk besittning eftersom en bror till nybyggaren i Viska, Lars Hansson, betalade skatten för det.⁴¹ År 1781 tog han sedan upp ett eget nybygge som fick namnet Norrholmsjö. Av synebeskrivningen framgår att nybyggaren i Sörholmsjö, Olof Larsson Lundqvist, var högst ovillig att lämna ifrån sig några slåttermarker till Lars Hansson, eftersom han menade att ”lappen skall föda sig av fiske och ren”. Synemännen var dock av annan åsikt och Lars Hansson kunde börja arbeta med sitt nybygge tillsammans med hustrun.⁴² Dottern Margareta gifte sig med samnen Erik Kristoffersson från Algsjölandet, och 1785 tog de upp ett nybygge i Halvpundsjö, även det inom Holmträsklandet.⁴³ År 1791 tog Erik Kristoffersson över lappskatten för landet.⁴⁴ Holmträsklandet förblev därefter Halvpundsjöbornas.⁴⁵

I Fredrika sockens första husförhörlängd (1800–1810) upptas flera personer på Viskalandet, varmed troligen avses både Viska- och Holmträsklandet. Det är mestadels gamla människor. Nämnas kan den mer än 70-årige Kristoffer Persson Almark, far till Erik Kristoffersson i Halvpundsjö; Lars Larsson, vilket kanske är samma person som försökte ta upp hemmanet Viska nr 2 men misslyckades; Katarina Pålsdotter, som förmodligen var ogift dotter till Pål Jonsson på Holmträsklandet. I den del av husförhörlängden som påbörjas 1811 återfinns inget av lappskattelanden kring Käringberget.⁴⁶

Det skogssamiska nyttjandet på Viskalandet pågick kanske till 1835

Liksom när det gäller Lögdräsklandet kan man spekulera i hur länge ett traditionellt skogssamiskt näringsliv kan ha utövats på Viskalandet. När det gäller den norra delen, som även efter delningen kallades för Viskalandet, vet vi att en av de samer som fick tillstånd att ta upp ett hemman, Lars Larsson, inte blev mycket till jordbrukare. Det sägs att han bodde i en koja vid sjön.⁴⁷ Han kan alltså mycket väl ha försörjt sig på traditionellt sätt. Omkring Fredrika finns för övrigt flera ortnamn med förleden ”Lars-Lars”, som har förknippats med denne Lars Larsson.⁴⁸ Varken hans dödsår eller hans familjeförhållanden är kända.

Den person som kommer in som skattebetalare i slutet av 1770-talet, Nils Larsson, förefaller inte heller ha varit jordbrukare. Så sent som i Åsele sockens husförhörlängd för perioden 1781–1802 bokfördes han på Viskalandet och alltså inte på nybygget Viska.⁴⁹ Viskalandet finns sedan kvar i Fredrika sockens husförhörlängd fram till 1810.⁵⁰ Om Nils Larsson vet vi inte heller så mycket. Vi vet inte vilka som var hans föräldrar och vi känner inte hans dödsår, men när hustrun avled 1813 var hon änka.⁵¹ Det enda av deras barn som vi vet levde till vuxen ålder, Lars Nilsson, blev nybyggare i Nordanås på Lögdräsklandet i början av 1800-talet, men flyttade vidare till Lycksele socken 1823.⁵²

Det finns uppgifter om att samerna på Viskalandet hade vallar bland annat på Sörnäset vid Strömbäck (norr om Viskasjön) samt vid Avan i Lögdasundsselet. Källor till dessa

⁴⁰ Lundkvist (1973), s. 282–285.

⁴¹ Uppbördsböcker för lappmarkerna 1774–1834.

⁴² Lundkvist (1973), s. 286–287.

⁴³ Lundkvist (1973), s. 289–290.

⁴⁴ Uppbördsböcker för lappmarkerna 1774–1834.

⁴⁵ Lundkvist (1973), s. 289.

⁴⁶ Kyrkoarkiv Fredrika AI:1, s. 45, 52.

⁴⁷ Lundkvist (1973), s. 303.

⁴⁸ *Boken om Wiska* (1982), s. 6–7.

⁴⁹ Kyrkoarkiv Åsele AI:2, s. 45.

⁵⁰ Kyrkoarkiv Fredrika AI:1, s. 45.

⁵¹ Lundström (2011).

⁵² Hagelström (1990), s. 198.

uppgifter saknas dock och det sägs heller ingenting om när vallarna användes. Delar av en kåtaställning ska ha hittats i vattnet vid Kojnsjön (även det vid Strömbäck).⁵³

Även på den södra delen, Holmträsklandet, anlades nybyggen, varav två av skattelands-innehavarna själva: Norrholmsjö och Halvpundsjö. Inget av dem blev dock särskilt omfattande jordbruk och det kan mycket väl hända att jakt och fiske, kanske även renskötsel, förblev viktiga tillskott. Norrholmsjö stannade i Lars Hanssons familj fram till 1811, men togs därefter över av inflyttare. Även Halvpundsjö bytte ägare i början av 1800-talet, men inflyttarna var åtminstone under en period samer. Efter 1835 förefaller den epoken att ha varit avslutad.⁵⁴

Såvitt man kan bedöma utifrån de uppgifter om befolkningen som finns i de historiska källorna torde därför inget skogssamiskt näringsliv inom Holmträsklandet ha utövats efter 1835. Troligen är detta giltigt även för det egentliga Viskalandet, även om personuppgifterna är mindre säkra där.

Nybyggen i närheten av ekoparken

Abborrtjärnliden i Lycksele lappmark

Käringberget ligger intill gränsen mot Lycksele lappmark. Det kan därför vara intressant att kasta en blick över gränsen och se om några utövare av skogssamiska näringar kan ha dröjt sig kvar där.

Vad gäller själva lappskattelandet Mårdberg eller Örträsk tycks det vid mitten av 1700-talet ha delats i Örträsklandet och Bryngelslandet, varav det senare gränsade mot Käringbergets ekopark. Redan omkring 1770 tog dock Erik Eriksson i Vargträsk över detta land, och från och med 1796 var det Vargträsk byamän som betalade skatten för landet.⁵⁵ De första Vargträskborna hade mer finskt än samiskt påbrå, varför det inte torde ha skett någon samisk kulturpåverkan från deras del.

Mer intressant är ett litet nybygge inte långt från ekoparken, på Gammelgårdsberget. Det togs upp av Erik Larsson och Magdalena Eriksdotter 1810. Erik Larsson var son till Lars Jonsson och Anna Ingelsdotter på Volmsjölandet. Hustrun var bonddotter från Yxsjö (barnbarn till en Åselepräst).⁵⁶ År 1817 flyttades nybygget till Abborrtjärnliden.⁵⁷ Något omfattande jordbruk blev det dock aldrig, och Erik Larsson kan mycket väl ha ägnat sig åt en del traditionellt skogssamiska näringar.

Dottern Anna Magdalena, som till en början var bosatt i Abborrtjärnliden med sin make Anders Dahlberg, flyttade till svärfadern i Klippen 1840.⁵⁸ Deras son Per Erik återvände till Abborrtjärnliden efter att han 1851 gift sig med Anna Stina Olofsdotter från Tallsjö, en kvinna med en stor andel samiska anor. De flyttade dock till Örträsk 1853, liksom Erik Larsson och hans hustru.⁵⁹ Därefter har ingen samisk närvaro kunnat bekräftas i Abborrtjärnliden.

Andra nybyggen

I och i närheten av Käringbergets ekopark finns ytterligare ett antal nybyggen, bland andra Baksjölden, Alingsås, Strand och Lögdasund (Gammgården vid Lögdeälven). Vid kontroller i hembygdslitteratur och kyrkböcker har dock inte något påtagligt samiskt inflytande kunnat

⁵³ *Boken om Wiska* (1982), s. 4.

⁵⁴ Lundkvist (1973), s. 285–290.

⁵⁵ Uppbördsböcker för lappmarkerna 1774–1834.

⁵⁶ Lundkvist (1973), s. 365, 386.

⁵⁷ Fornsök, raä Örträsk 39:1.

⁵⁸ Kyrkoarkiv Fredrika AI:2, s. 1 (1831–1840).

⁵⁹ Kyrkoarkiv Fredrika AI:4, s. 12.

hittas när det gäller dessa nybyggen. Baksjöliden tillkom visserligen som fäbodställe för Lögda, men invånarna där hade då redan varit bönder i ett par generationer.⁶⁰ Lögdasund upptogs av dalkarlen Lars Persson Fridahl som gifte sig med Maria Johansdotter, av blandad samisk och finsk härkomst från Gunnarn. Hon avled dock 1809, och hennes dotter som blev kvar i Lögdasund flyttade bort 1813.⁶¹ Så småningom förefaller Lögdasund ha flyttats från Lögdasundsselet i Lögdeälven till sitt nuvarande läge mellan Holmsjön och Allvattnet, men historiken bakom detta har jag inte utrett.

Fjällsamisk närvaro

Vilhelmina norra sameby nyttjar idag Käringbergets ekopark som vinterbetesland. Detta nyttjande torde sträcka sig långt tillbaka i tiden. Någon närmare utredning av den fjällsamiska närvaron i och kring ekoparken har dock inte gjorts inom ramen för detta arbete.

Några påträffade uppgifter ska ändå redovisas. Hembygdsforskaren Tyko Lundkvist uppger att det år 1800 bodde två lappar vid Susendalsberget, ”Jon Jonsson och dennes hustru Anna Nilsdotter samt Nils Nilsson och dennes hustru Brita Lorensdotter.”⁶² Susendalsberget ligger inom Käringbergets ekopark, vilket gör uppgifterna högtintressanta.

Det ena paret torde ha varit Jon Jonsson (f. 1755) och Anna Nilsdotter (1753–1833), som var fjällsamer. Jon Jonsson utövade renskötsel på Apfjell i norska Vefsen.⁶³ De finns inte med i någon husförhörlängd från vare sig Åsele eller Fredrika. Däremot hittar man Anna Nilsdotters far Nils Anundsson och sväger Pål Pålsson i Åseles husförhörlängd från 1772–1780 under rubriken ”norska lappar”.⁶⁴ Familjerna hade en koppling till Susendal, vilket onekligen är intressant med tanke på uppgiften om att Jon och Anna skulle ha bott vid Susendalsberget.

Det andra paret måste ha varit Nils Nilsson Barruk (1768–1849) och Brita Lorensdotter (1777–1839).⁶⁵ Även de var fjällsamer, men på svenska sidan där Nils Nilsson var innehavare av Vardofjällslandet från 1809 och åtminstone till 1849.⁶⁶ Dödböckerna visar att Brita Lorensdotter avled i Vilhelmina och Nils Nilsson Barruk i Åsele.⁶⁷ Det finns inga uppgifter om dem i Fredrikas eller Åseles husförhörlängder.

Det har inte gått att hitta något som styrker att Tyko Lundkvists utsaga att dessa personer skulle ha bott vid Susendalsberget. Det är okänt vad han baserar sina uppgifter på.

Spår av fjällsamisk närvaro finns också i form av t.ex. en dödboksnotis rörande ”norska lappänkan” Anna Jonsdotter, som avled i Lögda 1827 i en ålder av 90 år.⁶⁸ Det finns dock ingen anledning att tro att hon skulle ha varit verksam i området på något sätt. Troligen inhystes hon i socknen när hon inte längre kunde följa med på flyttningarna.

⁶⁰ Lundkvist (1973), s. 365.

⁶¹ Lundkvist (1973), s. 335–339.

⁶² Lundkvist (1973), s. 363.

⁶³ Lundström (2011).

⁶⁴ Åsele A1:1, s. 102, 106.

⁶⁵ Lundström (2011).

⁶⁶ Uppbördsböcker för lappmarkerna 1774–1834; Gränser för renbetesfjällen (1913).

⁶⁷ Vilhelmina EI:1, bild 47; Åsele EI:1, s. 139.

⁶⁸ Fredrika F:1, s. 65.

Slutsatser

Fram till mitten av 1700-talet dominerades det undersökta området av en skogssamisk befolkning, som troligen främst levde av fiske och vildrensjakt. Renskötsel förekom också, men förmodligen hade varje hushåll bara ett litet antal renar som fungerade som mjölk- och transportdjur. Området var indelat i lappskatteland som nyttjades av enskilda skattebetalande hushåll. Antagligen flyttade samerna runt mellan olika fasta visten inom dessa land. Ekoparken Käringberget ligger inom de gamla landen Lögdräsklandet och Viskalandet, som under andra halvan av 1700-talet delades i Viskalandet och Holmträsklandet.

Det första nybygget inom det undersökta området var Övre Nyland i nuvarande Bjurholms kommun, som tillkom 1742. Dessa nybyggare var inflyttare. Det finns inga uppgifter om att några representanter för den skogssamiska befolkningen i området skulle ha ägnat sig åt jordbruk förrän på 1760-talet, då två söner till Lögdräsklandets innehavare tog upp nybygget Lögda. På Viskalandet tillkom vid ungefär samma tid nybygget Viska (nuvarande Fredrika), även det av en same som var hemma på landet. På Holmträsklandet etablerades Sörholmsjö, som har oklar historik men som i varje fall ganska snart kom att innehas av inflyttare.

Parallellt med dessa nybyggesupptagningar fanns lappskattelanden kvar. Innehavarna var i flera fall själva nybyggare. Deras jordbruk var dock inte alltid så omfattande, varför man kan misstänka att de gamla samiska näringarna fortsatte att utövas vid sidan av. Det innebär att samiska kulturspår kan ha tillkommit även senare. Men hur länge?

På Lögdräsklandet verkar ett traditionellt skogssamiskt nyttjande ha kunnat fortsätta fram till omkring 1800. Detta bör i så fall framför allt ha skett i den norra delen, eftersom landinnehavarna var bosatta på det lilla nybygget Orrberg. Viskalandet i inskränkt bemärkelse (utan Holmträsklandet) har oklar historik under 1700-talet, men där kan ha funnits traditionella samiska näringsutövare även efter att nybygget Viska anlades, kanske fram till 1810-talet. Holmträsklandet behölls av nybyggarna i Norrholmsjö och Halvpundsjö, som var samer från trakten fram till omkring 1835. Den del av Käringbergets ekopark som ligger närmast Halvpundsjö borde därför vara särskilt intressant med avseende på samiska kulturlämningar.

På andra sidan nuvarande kommungränsen etablerades ett nybygge i Abborrtjärnliden av ett par där mannen var same från trakten. Abborrtjärnliden ligger nära hjärtat av Käringbergets ekopark och personer därifrån kan mycket väl ha utövat gamla samiska näringar inom området. Familjen fanns kvar på nybygget till 1853.

Längre fram i tiden än så har det inte gått att hitta personer i kyrkböckerna som dels har en övervägande samisk bakgrund, dels har utövat andra näringar i så begränsad omfattning att de kan förväntas ha fortsatt utöva traditionella samiska näringar. Detta är förstas en mycket osäker analys – enskilda personer kan förstas ha fört vidare samiska traditioner långt fram i tiden, även om de varit storbönder eller något annat. Men detta är nog så långt man kan komma med hjälp av historiska källor.

Källor och använda bearbetningar

Källor

- Avritning utav de, av Västernorrlands och Västerbottens län emot varandra pretenderade läneskillnad, avfattad det förra åren 1758 och 1763, av kommissionslantmätarna Daniel Laurin och Eric Walanger, och det senare, samma åren, av extra ordinarie lantmätaren Olof Clausén, samt sedermera i detta format transporterad i juni månad år 1764, av Olof Clausén och E. Walanger. Riksarkivet, Frihetstidens utskottshandlingar, R3367 (gammalt nr 80a), signum nr 1, blad 1.
- Jordebok för lappmarkerna 1695. Västerbottens läns landskontors arkiv, 1030006, G III a:2. Inskannad på Åjttens cd nr 2.
- Kyrkoarkiv, Fredrika församling: AI:1 (hfl 1800–1820), AI:2 (hfl 1821–1842), AI:4 (hfl 1853–1862), F:1 (död- och begravningsbok 1800–1861). Inskannade hos Arkiv digital.
- Kyrkoarkiv, Vilhelmina församling: EI:1 (lysnings- och vigselbok 1814–1861, innehållande död- och begravningsbok 1826–1861). Inskannade hos Arkiv digital.
- Kyrkoarkiv, Åsele församling: AI:1 (hfl 1772–1780), AI:2 (hfl 1781–1802), EI:1 (lysnings- och vigselbok 1800–1861, innehållande död- och begravningsbok 1800–1862). Inskannade hos Arkiv digital.
- Mantalslängd för lappmarkerna 1741. Direktionen över Lappmarkens ecklesiastikverk, Kungliga brev 1680–1742. Inskannad på Åjttens cd nr 1140.
- Mantalslängd för Åsele lappmark 1759, inskannad hos Riksarkivet/SVAR på webben.
- Protokoll från Råskillnadsdeputationens sammanträde i Hörnäs 7 juli 1764. Riksarkivet, Frihetstidens utskottshandlingar, R3367 (gammalt nr 80a), blad 120–325.
- Rannsakningslängd upprättad av lappfogden Karl Unesson 1602. Landskapshandlingar, Västerbotten handlingar, inskannade hos Riksarkivet / SVAR på webben.
- Uppbörds- och jordeböcker för lappmarkerna 1774–1834. Kammarkollegiet, tredje provinskontoret, Lappmarkens ecklesiastikverk. Inskannade på Åjttens cd 1010–1013.
- Uppbördsböcker för Åsele lappmark 1695–1730, inskannade hos Riksarkivet/SVAR på webben (under ”mantalslängder”).

Tryckta och otryckta bearbetningar

- Almquist, Johan Axel (1919). *Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523-1630: med särskild hänsyn till den kamerala indelningen*. 2 h. 1–3.
- Boken om Wiska*. (1982).
- Collinder, Björn (1964). *Ordbok till Sveriges lapska ortnamn*.
- Fornsök, Riksantikvarieämbetets söktjänst för digital fornminnesinformation, <<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>>.
- Forsgren, Frans (1962). *Lögda by Fredrika socken inför 200 års jubileum 1962*.
- Gränser för renbetesfjällen (1913). Konungens Befallningshavandes i Västerbottens län kungörelser år 1913. Ser. A, n:o 42.
- Gustafsson, Gustaf (1979). Ångermanlands lappmark. *Ångermanland*. 1979 (14), s. 104–212.
- Hagelström, David (red.) (1990). *Norra Fredrikas byar*. [Ny, kompletterad uppl.]
- Lundkvist, Tyko (red.) (1962). *Hembygdsboken: Nordmalings och Bjurholms socknars historia*.
- Lundkvist, Tyko (1973). *Av ris och rot: en bebyggelsehistorisk skildring av bygderna efter Lögdeälven från havet upp till Källsjön*.
- Lundström, Kjell-Åke (2011). *Samer från Bottenviken till Atlanten*. Datafil med uppgifter om samer från Helgeland och Västerbottens län från 1600-talet och framåt.

- Möllman-Palmgren, Holger (1932). Några anteckningar rörande Fredrika sockens historia. *Västerbotten (Umeå. 1920)*. 1932, s. [8]–13.
- Norstedt, Gudrun (2011). *Lapps kattelanden på Geddas karta: Umeå lappmark från 1671 till 1900-talets början*.
- Norstedt, Gudrun & Norstedt, Staffan (2007). Landskapsgränsen mellan Ångermanland, Västerbotten och Åsele lappmark.
- Rheen, Samuel (1897). *En kortt relation om lapparnes lefwerne och sedher, wijds kiepellsser, samt i många stycken grofwe wildfarellsser*.
- Waarananen, Johan E. (red.) (1863). *Samling af urkunder rörande Finlands historia. D. 1, Handlingar upplysande Finlands historia under Karl IX:s tid*.
- Westin, Josef (1935). Ångermanlands gränser. *Sv. geogr. årsb.* 1935(11), s. 98–135.

Utöver detta har en mängd sockenstämmoprotokoll från Fredrika samt relevanta historiska kartor på Lantmäteriets webbplats genomsköts utan att några uppgifter om den samiska närvaron i och kring Käringbergets ekopark har påträffats.